

Comparison of texts in Turkish textbooks and student compositions in terms of sentence length*

Halil İbrahim Öksüz^{1**}, Hasan Kağan Keskin², Asiye Zengin³

 ^{1**} Gazi University, Doctor, Corresponding Author, ROR ID: [054xkpr46](https://orcid.org/054xkpr46)

 ² Düzce University, Professor Doctor, ROR ID: [04175wc52](https://orcid.org/04175wc52)

 ³ Ministry of National Education, Teacher, ROR ID: [00jga9g46](https://orcid.org/00jga9g46)

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article Type: Research article

Received: 29.07.2025

Accepted: 23.10.2025

Publication: 31.12.2025

Month/ year: 12/2025

Citation: Öksüz, H. İ., Keskin, H. K., & Zengin, A. (2025). Comparison of texts in Turkish textbooks and student compositions in terms of sentence length.

International Journal of Düzce Educational Sciences, 3(2), 117-130.

The aim of this study is to compare sentence length between primary school Turkish textbooks and student compositions and to examine the change in the length of sentences constructed by students according to socioeconomic level. Survey design, one of the quantitative research designs, was preferred in this study. The study was conducted in the 2019-2020 academic year with 199 students from three schools located in different socioeconomic environments in Düzce province. Three schools as lower, middle and upper socioeconomic levels and one branch of these schools from each grade level were included in this research. 47 students from the first grade, 54 from the second grade, 51 from the third grade and 47 from the fourth grade participated in the research. In the study, the average sentence lengths of the texts in the textbooks were determined. Subsequently these averages were compared with the average sentence length of the compositions written by the students. In this research, the average sentence length was obtained by dividing the total number of words in the text by the total number of sentences. The number of words and sentences in the narrative texts in the textbooks that constitute the materials of the study were calculated with the help of online word and sentence calculation sites. The data obtained in this way were analysed using the SPSS 24 package programme. Based on the findings of the study, it is seen that primary school Turkish textbooks and students do not differ in terms of average sentence length. Except for the first-grade Turkish textbook, second, third and fourth-grade Turkish textbooks are either very close to or below the students' levels in terms of sentence length. On the other hand,

* Bu araştırma, 16-20 Ekim 2019 tarihinde gerçekleştirilen 18. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

another result obtained from the findings of the study is that the length of the sentences constructed by the students differed according to SES.

Keywords: Average sentence length, textbooks, socio-economic status, social development theory

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle öğrenci kompozisyonlarının cümle uzunluğu yönünden karşılaştırılması

Özet

Bu çalışmanın amacı, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle öğrenci kompozisyonlarını cümle uzunluğu yönünden karşılaştırmak ve öğrencilerin kurdukları cümlelerin uzunluklarının sosyoekonomik düzeye göre değişimini incelemektir. Araştırmada nicel araştırma desenlerinden tarama deseni tercih edilmiştir. Araştırma, 2019-2020 öğretim yılında Düzce ilindeki farklı sosyoekonomik çevrede yer alan üç okuldan 199 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey (SED) olmak üzere üç okul ve bu okullardan her sınıf düzeyinden bir şube araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya birinci sınıftan 47, ikinci sınıftan 54, üçüncü sınıftan 51 ve dördüncü sınıftan 47 öğrenci katılmıştır. Araştırmada ders kitaplarında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunlukları tespit edilmiştir. Ardından tespit edilen bu ortalamalar, öğrenciler tarafından yazılan kompozisyonların ortalama cümle uzunluğu ile karşılaştırılmıştır. Araştırmada ortalama cümle uzunluğu, metni oluşturan toplam kelime sayısının toplam cümle sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Araştırmanın materyallerini oluşturan ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin kelime ve cümle sayıları çevrim içi kelime ve cümle hesaplama siteleri yardımıyla hesaplanmıştır. Bu şekilde elde edilen veriler, SPSS 24 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan cümle uzunluklarıyla öğrencilerin kurdukları cümlelerin uzunlukları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Birinci sınıf Türkçe ders kitabı dışında ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf Türkçe ders kitapları, cümle uzunluğu yönünden öğrencilerin seviyelerine ya çok yakın ya da öğrencilerin seviyelerinin altındadır. Araştırmada elde edilen bulgulardan çıkan bir diğer sonuç da öğrencilerin kurdukları cümle uzunluğunun SED'e göre farklılaştığıdır.

Anahtar Kelimeler: Ortalama cümle uzunluğu, ders kitapları, sosyoekonomik düzey, sosyal gelişim teorisi

Giriş

“Ne kadar gelişirsek gelişelim ders kitapları hep var olacaktır.” (Strong ve diğerleri, 2002). Bu görüş; Woodward ve Elliott’un (1990) bir eğitim yılındaki içeriğin tek bir kitapta olması, Chaudhari’nin (1974) ise dolaylı deneyim ve bol miktarda bilginin iyi organize edilerek öğrencilere aktarılmasını sağlaması gibi ifadeler gerekçe olarak gösterilebilir. Ders kitapları, herkesin ulaşabildiği, geniş kapsamlı ve iyi organize edildiği zaman, bilgi ve deneyimleri dolaylı olarak öğrencilere aktarmada önemli bir araçtır (Chaudhari, 1974). 2005 İlköğretim Türkçe Ders Programı’na göre öğretmenler; kitap, dergi, gazete, mektup, resim, grafik, fotoğraf, afiş, karikatür, ses ve video gibi görsel/işitsel materyalleri kullanabilmektedirler (MEB, 2005). Ancak Özbay (2003) yapmış olduğu çalışmada, Türkçe derslerinde %94,4 gibi çok yüksek bir oranda ders kitaplarının kullanıldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Lumpe ve Beck (1996) öğretmenlerin fen bilgisi derslerinde öğretimin yapılandırılması sırasında yüksek oranda fen bilgisi ders kitaplarını kullandığını (Akt: Kirk ve diğerleri, 2001), Woodward ve Elliott (1990) da son araştırmalara göre eğitimin üçte ikisinden fazlasının ders kitapları esas alınarak yapılandırıldığını bildirmektedir.

Kullanımı bu kadar yaygın olan ders kitaplarının standartlarının belirlenmesi de oldukça önemlidir. Bu standartların başında 1995 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Ders Kitapları Yönetmeliği gelmektedir. Yönetmeliğe göre kitaplarda kullanılan kelime ve cümleler öğrencilerin seviyesine uygun olmalı; bu kelime ve cümleler öğrencilerin yaş, olgunluk seviyesi ile gelişim basamakları dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Ayrıca aynı yönetmelikte, cümlelerin birinci sınıfta, altı; ikinci sınıfta, sekiz; üçüncü sınıfta, 10; dördüncü sınıfta, 12; ve beşinci sınıfta 14 kelimeyi geçmemesi gerektiği de ders kitabı yazarlarının ve yayınevlerinin dikkat etmesi gereken standartlar arasındadır (MEB, 1995).

Cümle uzunluğu, cümleyi oluşturan kelimelerin sayısıdır. Metinlerdeki cümlelerin uzunlukları oldukça önemli bir değişkendir. Genellikle okunabilirlik hesaplamalarında kullanılmasının yanında hemen hemen her okunabilirlik formülünde de değişken olarak yer almaktadır. Cümle uzunluğunun bu kadar önemli olmasının nedeni, Pierre Dela Ramee'nin çalışması olabilir (Akt: Güneş, 2003). Çünkü bu çalışmayla birlikte bilgilerin bellekte cümleler halinde depolandığı iddia edilmiştir (Güneş, 2003). Okunabilirlik alanyazını ve formülleri genellikle ortalama cümle uzunluğu ve ortalama kelime uzunluğu değişkenleri üzerine kurulmuştur (Öksüz, 2019; Öksüz ve Keskin, 2022). Bu alandaki birçok araştırmadan ortaya çıkan ortak sonuç ise metni oluşturan cümlelerin kısa olmasının daha anlaşılır olduğu yönündedir (Benjamin, 2012; Bezirci ve Yılmaz, 2010; Clifton ve diğerleri, 2007; Coke, 1973; Çiftçi ve diğerleri, 2007; Elli, 2011; Güven, 2010; Jongsma, 1971; Karatay ve diğerleri, 2013; McLaughlin, 1969; Mirzaoğlu ve Akın, 2015; Okur ve Arı, 2013; Tosunoğlu ve Özlük, 2011; Ulusoy, 2009; Zorbaz, 2007). Her ne kadar alanyazın kısa cümlelerin daha anlaşılır olduğunu iddia etse de aksini düşünen (Stevens ve diğerleri, 1992) ve bu durumu deneysel olarak ortaya koyan çalışmalar da vardır (Öksüz, 2019; Öksüz ve Keskin, 2022). Özellikle Öksüz ve Keskin (2022) tarafından yapılan çalışmada, araştırma kapsamında yer alan metinler araştırmacılar tarafından cümle uzunluğu yönünden kısaltılmıştır. Bu işlem sonucu metinlerin okunabilirlik puanı artmıştır. Okunabilirlik çalışmalarına göre metinlerin anlaşılabilirliğinin de artması beklenmektedir. Ancak yapılan ölçümler sonucunda, okunabilirlik puanı artırılan metinlerin öğrenciler tarafından daha zor anlaşıldığı ortaya konulmuştur. Bu çalışma bizlere kısa cümlelerin ve okunabilirlik formülleri sonucu kolay olduğu ortaya çıkan metinlerin her zaman anlaşılır olmadığını göstermektedir.

Anlama, ortalama cümle uzunluğu ve ortalama kelime uzunluğu gibi basit iki değişkenden kolaylıkla etkilenebilecek bir kavram değildir. Çünkü anlama, insanın gerçekleştirdiği en karmaşık işlemlerden biridir (Davoudi ve Moghadam, 2015; Kendeou ve diğerleri, 2016; Kendeou ve O'Brien, 2018). Vygotsky'nin Sosyokültürel Gelişim Teorisi, temel olarak bireylerin sosyal bağlarla anlam inşa ettiğini savunmaktadır (Vygotsky, 1978). Çünkü kişisel olarak kazanılan bilgiler, kültürel deneyimler ve o kültüre mensup insanlarla girilen etkileşim sonucunda sosyal olarak yapılandırılır (McRobbie ve Tobin, 1997). Sosyokültürel Gelişim Teorisi'nin ana öğelerinden olan ve bu çalışmanın da üzerine temellendirildiği kavram ise muhtemel gelişim bölgesidir. Öğretmenin görevi muhtemel gelişim bölgesi olarak ifade ettiği alan içerisinde öğrenciye ihtiyaç duyduğu destek ve rehberliği sağlamaktır (Vygotsky, 1978). Sosyokültürel gelişim teorisinden hareketle ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrenci seviyelerinin biraz üzerinde olması gerekmektedir. Bu sayede öğretmen rehberliğinde zorlayıcı metinlerle öğrencilerin bir üst seviyeye çıkabilmesi umulmaktadır. Bu noktada SED de önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü üst sosyoekonomik düzeyden (SED) gelen öğrenciler daha alt SED'den gelen yaşlılarına oranla daha uzun cümleler kurmaktadır (İpek ve Bilgin, 2007; Karacan, 2000). Dolayısıyla SED ile kurulan cümlelerin uzunlukları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu yorumu yapılabilir.

Gerek zorlayıcı metinlerin bulunması gerekse SED'ler arasındaki farklılıklar düşünüldüğünde ders kitaplarının yeterliği devreye girmektedir. Bu noktada Durkin'in (1978-79) "Okul anlamayı öğretmiyor" adlı

çalışmasında ulaştığı bulgular fikir verici olabilir. Durkin (1978-79) çalışmasıyla aynı adı taşıyan bu yargıya uzun süreli gözlemsel çalışması sonucu ulaşmıştır ve öğretmenlerin anlama öğretimine %0,45 gibi çok az bir oranında zaman ayırdığını gözler önüne sermiştir (Rosenshine ve Meister, 1994). Benzer şekilde Ateş (2011) anlama becerisinin geliştirilmesine yönelik yapılan öğretimin, toplam sürenin %1.1'ine denk geldiği bulgusuyla Durkin'in çalışmasını doğrulamaktadır. Yine Durkin (1981) bu duruma neden olarak, öğretmenlerin eğitimi inşa eden kişilerden materyal temin eden kişilere dönüşmesini göstermektedir. Öğretmenlerin ders kitapları varken öğretimi bu denli aksatacak biçimde materyal teminine girişmesinin nedeni, kitapların yeterliğinde aranabilir. Buradan hareketle ders kitaplarında yer alan metinleri, cümle uzunluğu yönünden inceleyerek yeterliği hakkında fikir sahibi olmak ve ders kitaplarının öğrencilerin muhtemel gelişim bölgeleri dikkate alınarak hazırlanıp hazırlanmadığını saptamak amacıyla bu çalışma planlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde yalnızca Temur (2002) tarafından gerçekleştirilen beşinci sınıf öğrencilerinin kompozisyonların okunabilirlik skoru ile beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin, okunabilirlik skorlarının karşılaştırıldığı bir çalışma yer almaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, ilkökul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle öğrenci kompozisyonlarını cümle uzunluğu yönünden karşılaştırmak ve öğrencilerinin kurdukları cümlelerin uzunluklarının sosyoekonomik düzeye göre değişimini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ders kitaplarındaki metinler ve öğrenci kompozisyonlarının cümle uzunluğu ortalama kaç kelimedenden oluşmaktadır?
2. Farklı sosyoekonomik çevreden gelen ilkökul öğrencilerinin kompozisyonları cümle uzunluğu yönünden anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmada nicel araştırma desenlerinden tarama deseni tercih edilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2000).

Çalışma Grubu

Araştırma, 2019-2020 öğretim yılında Düzce ilindeki farklı sosyoekonomik çevrede yer alan üç okuldaki 199 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey (SED) olmak üzere üç okul ve bu okullardan her sınıf düzeyinden bir şube araştırmaya dâhil edilmiştir. Okulların bulunduğu mahallelerin SED verileri ücretli bir emlak sitesinden elde edilmiştir (Endeksa, 2023). Araştırmanın çalışma grubu tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. SED ve sınıf seviyelerine göre çalışma grubu verileri

Sınıf	SED	n	Toplam
Birinci Sınıf	Alt	17	47
	Orta	15	
	Üst	15	
İkinci Sınıf	Alt	19	54
	Orta	16	
	Üst	19	
Üçüncü Sınıf	Alt	15	51
	Orta	18	
	Üst	18	
Dördüncü Sınıf	Alt	16	47

Orta	15
Üst	16

Tablo 1’de görüldüğü gibi, birinci sınıftan 47, ikinci sınıftan 54, üçüncü sınıftan 51 ve dördüncü sınıftan 47 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmada okullar kolay ulaşılır durum örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırmaya hız ve pratiklik kazandıran kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı, yakın ve ulaşılması kolay olan durumu seçer (Glesne, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2008, ss. 113-114).

Veri Toplama Araçları

İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle öğrenci kompozisyonlarını cümle uzunluğu yönünden karşılaştırmayı amaçlayan bu araştırmada, öğrenci kompozisyonları için altı başlık belirlenmiştir. Araştırmanın materyallerini ise birinci sınıf (Yalçın ve Yurdusever, 2018), ikinci sınıf (Ataşçi, 2018), üçüncü sınıf (Çeltik, 2018) ve dördüncü sınıf (Ayan ve diğerleri, 2018) Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır.

İlkokul birinci sınıf Türkçe ders kitabından sekiz; ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf Türkçe ders kitabından ise 12’şer metin olmak üzere toplam 44 hikâye edici metin araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen ders kitaplarından alınan metinler hikâye edici metinlerle sınırlıdır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacılar, veri toplanacak okullara karar verdikten sonra okul yöneticileriyle görüşmüşlerdir. Araştırmanın veri toplama sürecine, okul yöneticilerden birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf şubelerinden ortalama akademik başarı gösteren birer şubenin belirlenmesi istenerek başlanmıştır. Bu doğrultuda okul yöneticileri tarafından tespit edilen şubelerden birer ders saati olacak şekilde veri toplanmıştır. Sınıflarda bulunan yabancı uyruklu öğrenciler veri toplama sürecine dâhil edilmiş, ancak veri analiz sürecine dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda 14 öğrencinin verisi araştırmanın veri analiz sürecinden çıkarılmıştır. Verilerin toplanma sürecinde öğrencilere gerekli açıklama yapılmış ve yazacakları kompozisyonlarda noktalama işaretlerine dikkat etmeleri özellikle belirtilmiştir. Ancak çoğunluğu birinci sınıf öğrencilerinden oluşan noktalama işaretlerine uymayan öğrencilerin kompozisyonlarında, büyük harfle başlama ve yükleme kadar olan kelime grupları cümle olarak kabul edilmiştir. Çünkü birinci sınıf öğrencileri arasında noktalama işaretlerini tutarlı ve etkili bir şekilde kullanma becerisi gelişmemiş öğrencilerin bulunma ihtimali daha yüksektir. Dolayısıyla cümle uzunluklarını belirlemek için ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta olduğu gibi noktalama işaretlerini esas almanın birinci sınıf öğrencilerinin değerlendirme sürecinde olumsuz etkilememesi sebebiyle bu karar alınmıştır.

Çalışma kapsamında ders kitaplarındaki metinlerin ve öğrenci kompozisyonlarının ortalama cümle uzunluğunun hesaplanabilmesi için iki değişken hakkında bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Bunlar, metindeki kelime sayısı ve cümle sayısıdır. Bu doğrultuda metni oluşturan toplam kelime sayısının toplam cümle sayısına bölünmesiyle birlikte ortalama cümle uzunluğu verisine ulaşılmıştır. Araştırmanın materyallerini oluşturan ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerdeki kelime ve cümle sayıları çevrimiçi kelime ve cümle hesaplama siteleri yardımıyla hesaplanmıştır. Bu şekilde elde edilen veriler, SPSS 24 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir (IBMCorp., 2016). Ayrıca örneklem sayısının yeterli düzeyde olmasından dolayı verilerin normalliğini ve uygun testi belirlemek için Lilliefors düzeltmeli Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi kullanılmıştır. K-S testi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüş ve bağımsız üç farklı grubun cümle uzunluğu verilerinin analizi için One Way ANOVA testi uygulanmıştır.

Bulgular

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu, ders kitaplarındaki metinler ile öğrenci kompozisyonlarını cümle uzunluğu yönünden karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 2. Birinci sınıf öğrenci kompozisyonları ve Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluğu

Birinci Sınıf	n	Ortalama Uzunluğu	Cümle	Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı
Alt SED	17	3.86	5.41	
Orta SED	15	4.81		
Üst SED	15	5.11		
Toplam	47	4.56		

Tablo 2’de birinci sınıf öğrencilerinin yazmış oldukları kompozisyonlardaki cümlelerin ortalama kaç kelimedenden oluştuğu ve birinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan sekiz metnin ortalama cümle uzunluğu yer almaktadır. Tüm öğrencilerin ortalama cümle uzunluğu ($\bar{x}=4.56$) verisi, birinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluklarıyla ($\bar{x}=5.41$) karşılaştırıldığında, ders kitabındaki metinlerin daha uzun olduğu görülmektedir.

Tablo 3. İkinci sınıf öğrenci kompozisyonları ve Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluğu

İkinci Sınıf	n	Ortalama Uzunluğu	Cümle	İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı
Alt SED	19	5.19	6.73	
Orta SED	16	6.36		
Üst SED	19	7.42		
Toplam	54	6.32		

Tablo 3 incelendiğinde, tüm öğrencilerin ortalama cümle uzunluğu ($\bar{x}=6.32$) verisi, ikinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluklarıyla ($\bar{x}=6.73$) karşılaştırıldığında, ders kitabındaki metinler daha uzundur. Ancak bu farklılık oldukça azdır. Dolayısıyla ikinci sınıf Türkçe ders kitabının, öğrencilerin seviyesini bir sonraki adıma taşıyamayacak derecede öğrencilerin seviyesine yakın olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 4. Üçüncü sınıf öğrenci kompozisyonları ve Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluğu

Üçüncü Sınıf	n	Ortalama Uzunluğu	Cümle	Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı
Alt SED	15	7.91	6.77	
Orta SED	18	7.36		
Üst SED	18	8.95		
Toplam	51	8.12		

Tablo 4 incelendiğinde, tüm öğrencilerin ortalama cümle uzunluğu ($\bar{x}=8.12$) verisi, üçüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluklarıyla ($\bar{x}=6.73$) karşılaştırıldığında, ders kitabındaki metinler öğrenci kompozisyonlarına oranla daha kısadır. Alt SED’den gelen öğrenciler de ders kitabındaki

metinlerden daha uzun cümleler kurmaktadır. Dolayısıyla üçüncü sınıf Türkçe ders kitabının, öğrencilerin seviyesini bir sonraki adıma taşıyamayacak durumda olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 5. Dördüncü sınıf öğrenci kompozisyonları ve Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluğu

Dördüncü Sınıf	n	Ortalama Uzunluğu	Cümle	Dördüncü Türkçe Ders Kitabı	Sınıf
Alt SED	16	7.91			
Orta SED	15	9.15		7.74	
Üst SED	16	9.36			
Toplam	47	8.8			

Tablo 5 incelendiğinde, tüm öğrencilerin ortalama cümle uzunluğu ($\bar{x}=8.80$) verisi, dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluklarıyla ($\bar{x}=7.74$) karşılaştırıldığında, ders kitabındaki metinlerin öğrenci kompozisyonlarına oranla daha kısa olduğu görülmektedir. Ayrıca alt SED'den gelen öğrenciler de ders kitabındaki metinlerden daha uzun cümleler kurmaktadır. Dolayısıyla dördüncü sınıf Türkçe ders kitabının, öğrencilerin seviyesini bir sonraki adıma taşıyamayacak durumda olduğu yorumu yapılabilir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu, sosyoekonomik çevrenin öğrencilerin kurdukları cümlelerin uzunluklarına olan etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 6. Birinci sınıf öğrencilerinin kurmuş oldukları cümlelerin ortalama uzunluğunun farklı SED'lere göre analizi

Birinci Sınıf SED	n	$\bar{x}$	SS
Alt	17	3.86	.95
Orta	15	4.81	1.44
Üst	15	5.11	1.20
Toplam	47	4.56	1.30

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	13.849	2	6.924	4.764	.013*	Alt - Üst
Grup içi	63.950	44	1.453			"Scheffe"
Toplam	77.799	46				

*p<.05

Birinci sınıf öğrencilerinin yazmış oldukları kompozisyonlara ait ortalama cümle uzunluğu verilerinin normallik analizi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği ($D(46) = .200, p>.05$) görülmüş ve üç farklı grubu analiz etmek için parametrik testlerden One Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca grup varyanslarının eşit olması sebebiyle çoklu karşılaştırma testlerinden "Scheffe" testi uygulanmıştır. Tablo 6'da sunulan verilere göre, birinci sınıf öğrencilerinin kurdukları cümlelerin ortalama uzunluğu SED'e göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F(2, 44) = 4.76, p<.05$). Gruplar arasındaki farkların hangi gruplar arasında var olduğunu tespit etmek amacıyla uygulanan "Scheffe" testinin sonuçlarına göre, alt SED ($\bar{x}=3.86$) ile üst SED ($\bar{x}=5.11$) grupları arasında ortalama cümle uzunluğu yönünden üst SED lehine anlamlı bir farklılık mevcuttur. Öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlardaki ortalama cümle uzunlukları SED'e göre

incelendiğinde, alt SED'den gelen öğrenciler ($\bar{x}=3.86$), orta SED'den gelen öğrencilerden ($\bar{x}=4.81$), orta SED'den gelen öğrenciler de üst SED'den gelen öğrencilerden ($\bar{x}=5.11$) daha kısa cümleler kurmaktadır. Bu veriler ışığında, öğrencilerin ait oldukları sosyoekonomik çevre geliştikçe daha uzun cümleler kurdukları yorumu yapılabilir.

Tablo 7. İkinci sınıf öğrencilerinin kurmuş oldukları cümlelerin ortalama uzunluğunun farklı SED'lere göre analizi

İkinci Sınıf SED	n		$\bar{x}$			SS
Alt	19		5.19			1.48
Orta	16		6.36			2.04
Üst	19		7.42			1.79
Toplam	54		6.32			1.98
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	47.274	2	23.637	7.508	.001*	Alt – Üst "Scheffe"
Grup İçi	160.553	51	3.148			
Toplam	207.827	53				

*p<.05

İkinci sınıf öğrencilerinin yazmış oldukları kompozisyonlara ait ortalama cümle uzunluğu verilerinin normallik analizi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği ($D(54)=.200, p>.05$) görülmüş ve üç farklı grubu analiz etmek için parametrik testlerden One Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca grup varyanslarının eşit olması sebebiyle çoklu karşılaştırma testlerinden "Scheffe" testi uygulanmıştır. Tablo 7'de sunulan verilere göre, ikinci sınıf öğrencilerinin kurdukları cümlelerin ortalama uzunluğu SED'e göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F(2, 51)= 7.50, p<.05$). Gruplar arasındaki farkların hangi gruplar arasında var olduğunu tespit etmek amacıyla uygulanan "Scheffe" testinin sonuçlarına göre, alt SED ($\bar{x}=5.19$) ile üst SED ($\bar{x}=7.42$) grupları arasında ortalama cümle uzunluğu yönünden üst SED lehine bir anlamlı bir farklılık mevcuttur. Öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlardaki ortalama cümle uzunlukları SED'e göre incelendiğinde, alt SED'den gelen öğrenciler ($\bar{x}=5.19$), orta SED'den gelen öğrencilerden ($\bar{x}=6.36$), orta SED'den gelen öğrenciler de üst SED'den gelen öğrencilerden ($\bar{x}=7.42$) daha kısa cümleler kurmaktadır. Bu verilere göre, öğrencilerin ait oldukları sosyoekonomik çevre geliştikçe daha uzun cümleler kurdukları yorumu da yapılabilir.

Tablo 8. Üçüncü sınıf öğrencilerinin kurmuş oldukları cümlelerin ortalama uzunluğunun farklı SED'lere göre analizi

Üçüncü Sınıf SED	n	$\bar{x}$	SS			
Alt	15	7.91	2.39			
Orta	18	7.36	1.73			
Üst	18	8.95	2.18			
Toplam	51	8.12	2.20			
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	21.980	2	10.990	2.393	.102	- "Scheffe"
Grup İçi	220.443	48	4.593			

Toplam	242.423	50
---------------	---------	----

Üçüncü sınıf öğrencilerinin yazmış oldukları kompozisyonlara ait ortalama cümle uzunluğu verilerinin normallik analizi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği ($D(51) = .200$, $p > .05$) görülmüş ve üç farklı grubu analiz etmek için parametrik testlerden One Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca grup varyanslarının eşit olması sebebiyle çoklu karşılaştırma testlerinden “Scheffe” testi uygulanmıştır. Tablo 8’de sunulan verilere göre, üçüncü sınıf öğrencilerinin kurdukları cümlelerin ortalama uzunluğu SED’e göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F(2, 48) = 2.40$, $p > .05$). Öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlardaki ortalama cümle uzunlukları SED göre incelendiğinde, orta SED’den gelen öğrenciler ($\bar{x} = 7.36$), alt SED’den gelen öğrencilerden ($\bar{x} = 7.91$), alt SED’den gelen öğrenciler de üst SED’den gelen öğrencilerden ($\bar{x} = 8.95$) daha kısa cümleler kurmaktadır. Ayrıca bu verilere göre, öğrencilerin ait oldukları sosyoekonomik çevre geliştikçe daha uzun cümleler kurdukları yorumu üst SED dikkate alınarak yapılabilir.

Tablo 9. Dördüncü sınıf öğrencilerinin kurmuş oldukları cümlelerin ortalama uzunluğunun farklı SED'lere göre analizi

Dördüncü Sınıf SED	n	$\bar{x}$	SS
Alt	16	7.91	.94
Orta	15	9.15	2.00
Üst	16	9.36	1.00
Toplam	47	8.8	1.50

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	19.441	2	9.721	5.070	.010*	Alt – Üst “Scheffe”
Grup İçi	84.364	44	1.917			
Toplam	103.805	46				

* $p < .05$

Dördüncü sınıf öğrencilerinin yazmış oldukları kompozisyonlara ait ortalama cümle uzunluğu verilerinin normallik analizi sonucu verilerin normal dağılım gösterdiği ($D(47) = .200$, $p > .05$) görülmüş ve üç farklı grubu analiz etmek parametrik testlerden One Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca grup varyanslarının eşit olması sebebiyle çoklu karşılaştırma testlerinden “Scheffe” testi uygulanmıştır. Tablo 9’da sunulan verilere göre, ikinci sınıf öğrencilerin kurdukları cümlelerin ortalama uzunluğu SED’e göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F(2, 44) = 5.07$, $p < .05$). Gruplar arasındaki farkların hangi gruplar arasında var olduğunu tespit etmek amacıyla uygulanan “Scheffe” testinin sonuçlarına göre, alt SED ($\bar{x} = 7.91$) ile üst SED ($\bar{x} = 9.36$) grupları arasında ortalama cümle uzunluğu yönünden üst SED lehine bir anlamlı farklılık mevcuttur. Öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlardaki ortalama cümle uzunlukları SED göre incelendiğinde, alt SED’den gelen öğrenciler ($\bar{x} = 7.91$), orta SED’den gelen öğrencilerden ($\bar{x} = 9.15$), orta SED’den gelen öğrenciler de üst SED’den gelen öğrencilerden ($\bar{x} = 9.36$) daha kısa cümleler kurmaktadır. Bu verilere göre, öğrencilerin ait oldukları sosyoekonomik çevre geliştikçe daha uzun cümleler kurdukları yorumu yapılabilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, ilkökul Türkçe ders kitapları ile öğrenci kompozisyonlarının ortalama cümle uzunluğu yönünden farklılaşmadığı görülmektedir. Birinci sınıf Türkçe ders kitabı dışında ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf Türkçe ders kitapları cümle uzunluğu yönünden öğrencilerin seviyelerine ya çok yakın ya da öğrencilerin seviyelerinin altındadır. Sosyokültürel gelişim teorisinde öğretim,

öğrencilerin muhtemel gelişim bölgeleri dikkate alınarak planlanmaktadır. Teoriye göre öğretmen, öğrencinin tek başına üstesinden gelemeyeceği öğretimsel zorluklar konusunda rehberlik ederek öğrencinin mevcut zorluğu tek başına gerçekleştirebilir hâle gelmesini sağlamalıdır (Vygotsky, 1978). Bu doğrultuda ders kitaplarının öğrencilerin seviyesinin üzerinde olması gerekmektedir. Ancak araştırmada elde edilen verilere göre üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenciler, ders kitaplarına oranla daha uzun cümleler kurmaktadır. İkinci sınıfta ise kitaptaki metinler öğrenci seviyesine oldukça yakındır. Dolayısıyla bu sonuçlar, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sosyokültürel gelişim teorisiyle uyumadığı ve teori dikkate alınarak hazırlanmadığını kanıtlamaktadır. Ayrıca klinik araştırmalar, hem normal gelişim gösteren hem de kekeme çocuklar için kısa, basit dil hedefleriyle öğretim sürecine başlanması gerektiğini süreç içinde aşamalı olarak zor ve karmaşık hâle gelmesi gerektiğini göstermektedir (Ratner ve Sih, 1987).

Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde Türkçe ders kitaplarının öğrenci seviyelerine dikkat edilerek hazırlanmadığının yorumu da rahatlıkla yapılabilir. Çünkü ikinci sınıf Türkçe ders kitabıyla üçüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ortalama cümle uzunluğu aynıdır. İkinci sınıfın başındaki bir öğrenci ile üçüncü sınıfın sonlarındaki bir öğrenci arasında yaklaşık 20 ay gibi ciddi bir yaş farkı vardır. Ancak ders kitapları cümle uzunluğu yönünden bu iki yaş grubunu da aynı seviyede görmektedir. Benzer bir çalışmada Temur (2002) beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ve beşinci sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarını okunabilirlik açısından incelemiştir. Bu inceleme sonucu, ders kitaplarındaki metinlerle öğrenci kompozisyonları arasında farklılık olmadığı görülmüştür (Temur, 2002). Okunabilirlik hesaplamasında ortalama cümle uzunluğu ve ortalama kelime uzunluğu değişkenlerinin kullanılmasından dolayı mevcut çalışmayla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca Zorbaz (2007) tarafından Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin incelendiği çalışmada da benzer şekilde Türkçe ders kitaplarındaki ortalama cümle uzunluklarının düzensiz olduğu raporlanmıştır. Alanyazın ve elde edilen bu bulgular, ders kitaplarının Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nde yer alan ortalama cümle uzunluğu ölçütlerine uymadığını göstermektedir (MEB, 1995).

Öte yandan araştırmada elde edilen bulgulardan çıkan bir diğer sonuç da öğrencilerin kurdukları cümle uzunluğunun SED'e göre farklılaştığıdır. Birinci, ikinci ve dördüncü sınıftaki öğrencilerin cümle uzunlukları SED'e göre incelendiğinde, anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Üçüncü sınıftaki öğrencilerin cümle uzunlukları SED'e göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak cümle uzunluğu ortalamaları incelendiğinde üst SED'de yer alan öğrencilerin daha uzun cümleler kurduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu ortalama cümle uzunluğu ile SED arasında anlamlı ilişkiler raporlayan çalışmaları doğrulamaktadır (Karacan, 2000). Çünkü öğrencilerin geldiği sosyoekonomik düzey arttıkça kelime hazineleri de artmaktadır (İpek ve Bilgin, 2007). Ayrıca öğrencilerin sınıf seviyeleri arttıkça kurdukları cümleler uzamaktadır. Bir diğer deyişle öğrencilerin yaşı arttıkça daha uzun cümleler kurmaktadır ve bu bulgu yaş ile ortalama cümle uzunluğu arasında pozitif yönlü ilişki raporlayan çalışmaları doğrulamaktadır (Acarlar ve diğerleri, 2002; Ege ve diğerleri, 1998).

Mevcut çalışma ilkökul öğrencilerinin kurdukları cümlelerin uzunluklarını hem SED hem de ders kitaplarında yer alan metinlerin cümle uzunluğu yönünden karşılaştırmaktadır. Elde edilen bulgular Temur'un (2002) yaptığı çalışmayı doğrular niteliktedir. Elde edilen bu bulgular, Türkçe ders kitaplarının Türk eğitim sisteminin üzerine inşa edildiği yapılandırmacı yaklaşıma ve Sosyal Gelişim Teorisi'ne uygun olmadığını gözler önüne sermektedir. Bu durum da ders kitaplarının niteliklerinin sorgulanmasına hizmet edecektir. Çünkü ders kitaplarının ilgili yaş grubu öğrencilerinin kültürel şemalarına, kelime hazinelerine ve seviyelerine uygun olması beklenmektedir. Dolayısıyla mevcut çalışmada ulaşılan sonuçların ders kitaplarının niteliklerini sorgulayacak birçok çalışmanın gerçekleştirilmesine de katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Ayrıca basılı ders kitapları dijital dönüşüme ayak uydurarak güncellenmektedir (Daha, 2023). Öğrencilerin akademik başarısını artırdığı bildirilen (Lashari et al., 2022) dijital kitap ve materyallerin de okunabilirlik düzeylerinin belirlenmesi önemlidir.

Alanyazın doğrultusunda gerçekleştirilen tartışmayla birlikte bazı önerilerde bulunmak önem arz etmektedir. Bu doğrultuda mevcut çalışma bulguları ve alanyazın ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Araştırmada ders kitaplarının cümle uzunluğu yönünden özellikle üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrencilerin seviyelerinin altında olduğu görülmüştür. Buradan hareketle ders kitabı yazarlarına, yayınevlerine ve Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'na ders kitaplarındaki metinlerin öğrenci seviyeleri gözetilerek hazırlanması önerilmektedir.
- Benzer şekilde ders kitaplarındaki metinlerin cümle uzunluğu yönünden sınıf seviyeleriyle orantılı bir şekilde artmadığı görülmüştür. İkinci sınıf ve üçüncü sınıf ders kitapları arasında cümle uzunluğu yönünden herhangi bir artış görülmemektedir. Dolayısıyla ders kitaplarındaki metinlerin aşamalı olarak zorlaşması, cümle uzunluğu yönünden artması ve cümlelerin karmaşılaşması gerekmektedir. Bu aşamalı gelişime dikkat etmeleri ders kitabı yazarlarına, yayınevlerine ve Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'na önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada bulunan en önemli sınırlılık, SED grupları içinde yer alan katılımcı sayısının az olmasıdır. Araştırma kapsamında farklı SED'de bulunan üç okul ve bu okullardaki her ilköğretim şubesinden birer sınıf seçilmiştir. Sınıf mevcutlarının 15 ile 19 arasında olması sebebiyle araştırma sonuçlarının genellenebilirliği konusunda var olan bu problem çalışmanın ciddi bir sınırlılığıdır.

Araştırmada yer alan bir diğer sınırlılık ise çalışma öncesinde katılımcılara noktalama işaretleriyle ilgili bir eğitimin verilmemesidir. Özellikle birinci sınıf öğrencilerinin noktalama işaretlerini kullanamamaları nedeniyle cümlelerin nerede bittiği konusunda araştırmacıların yorumları dikkate alınmıştır. Bu durum da çalışmanın güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Beyanlar

Yazar(lar)ın Katkıları: Yazarlar makaleye katkılarını şu şekilde teyit etmektedirler: çalışma konsepti ve tasarımı: [Hasan Kağan Keskin, Halil İbrahim Öksüz]; veri toplama: [Halil İbrahim Öksüz, Asiye Zengin]; sonuçların analizi ve yorumlanması: [Halil İbrahim Öksüz]; taslak makalenin hazırlanması: [Halil İbrahim Öksüz]; inceleme ve düzenleme: [Halil İbrahim Öksüz, Hasan Kağan Keskin]; revizyon: [Halil İbrahim Öksüz, Asiye Zengin]. Tüm yazarlar sonuçları incelemiş ve makalenin son hâlini onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar, makalenin araştırılması, yazarlığı veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Telif Hakkı Beyanı: Bu makale, CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayınlanmıştır.

Etik Kurul Beyanı: Araştırmanın verileri 2019 yılında toplanmıştır. Bu sebeple araştırma için gerekli etik izinler alınamamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal açısından incelenmiştir. İntihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyallerin Kullanılabilirliği: Veriler talep edilmesi üzerine sorumlu yazar tarafından sağlanacaktır.

AI Araçlarının Kullanımı: Mevcut çalışmanın herhangi bir aşamasında yapay zeka kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Acarlar, F., Ege, P., & Turan, F. (2002). Türk çocuklarında üstdil becerilerinin gelişimi ve okuma ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(50), 63–73.
- Ataşçi, A. (2018). *İlkokul ders kitabı: Türkçe 2. sınıf* (B. Taş, Ed.). Koza Yayın AŞ.
- Ateş, S. (2011). *İlköğretim beşinci sınıf Türkçe dersi öğrenme-öğretme sürecinin anlama öğretimi açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Ayan, H. K., Arslan, Ü., Kul, S., & Yılmaz, N. (2018). *İlkokul Türkçe ders kitabı 4*. Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- Benjamin, R. G. (2012). Reconstructing readability: Recent developments and recommendations in the analysis of text difficulty. *Educational Psychology Review*, 24(1), 63–88. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9181-8>
- Bezirci, B., & Yılmaz, A. E. (2010). Metinlerin okunabilirliğinin ölçülmesi üzerine bir yazılım kütüphanesi ve Türkçe için yeni bir okunabilirlik ölçütü. *DEÜ Mühendislik Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12(3), 49–62.
- Chaudhari, U. S. (1974). The role of questions in thinking and learning from text: A research perspective. *Educational Technology*, 14(1), 7–11.
- Clifton, C., Staub, A., & Rayner, K. (2007). Eye movements in reading words and sentences. In R. P. G. van Gompel, M. H. Fischer, W. S. Murray, & R. L. Hill (Eds.), *Eye movements: A window on mind and brain* (pp. xx–xx). Elsevier.
- Coke, E. U. (1973). Readability and its effects on reading rate, subjective judgments of comprehensibility, and comprehension. *American Educational Research Association Annual Meeting*, New Orleans, LA.
- Çeltik, E. (2018). *İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabı*. SDR Dikey Yayıncılık.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A., & Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206–219.
- Davoudi, M., & Moghadam, H. R. H. (2015). Critical review of the models of reading comprehension with a focus on situation models. *International Journal of Linguistics*, 7(5), 172–187. <https://doi.org/10.5296/ijl.v7i5.8357>
- Durkin, D. (1978–1979). What classroom observations reveal about reading comprehension instruction. *Reading Research Quarterly*, 14(4), 481–533.
- Durkin, D. (1981). Schools don't teach comprehension. *Educational Leadership*, 38(6), 453–454.
- Ege, P., Acarlar, F., & Güler, F. (1998). Türkçe kazanımda yaş ve ortalama sözce uzunluğunun ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(41), 19–31.
- Elli, T. (2011). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin anlaşılabilirlik düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Endeksa. (2023). *Türkiye, Düzce demografik veriler*. <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/duzce/merkez/demografi>

- Glesne, C. (2015). *Becoming qualitative researchers: An introduction* (5th ed.). Pearson Education.
- Güneş, F. (2003). Okuma-yazma öğretiminde cümlelerin önemi. *TÜBAR*, 13, 39–48.
- Güven, S. (2010). *İlköğretim 6. sınıf fen ve teknoloji ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- IBM Corp. (2016). *IBM SPSS Statistics for Windows* (Version 24.0). IBM Corp.
- İpek, N., & Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi. *İlköğretim Online*, 6(3), 344–365.
- Jongsma, E. A. (1971). *The cloze procedure as a teaching technique*. International Reading Association.
- Karacan, E. (2000). Çocuklarda dil gelişimini etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 7, 254–258.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (10. bs.). Nobel Yayınları.
- Karatay, H., Bolat, K. K., & Güngör, H. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 603–623. <https://doi.org/10.9761/jasss1770>
- Kendeou, P., McMaster, K. L., & Christ, T. J. (2016). Reading comprehension: Core components and processes. *Reading, Writing, and Language*, 3(1), 62–69. <https://doi.org/10.1177/2372732215624707>
- Kendeou, P., & O'Brien, E. J. (2018). Reading comprehension theories: A view from the top down. In M. Schober, D. N. Rapp, & M. A. Britt (Eds.), *Handbook of discourse processes* (2nd ed., pp. 7–21). Routledge.
- Kirk, M., Matthews, C., & Kurtts, S. (2001). The trouble with textbooks. *The Science Teacher*, 68(9), 42–45.
- McLaughlin, G. (1969). SMOG grading: A new readability formula. *Journal of Reading*, 12, 639–646.
- McRobbie, C., & Tobin, K. (1997). A social constructivist perspective on learning environments. *International Journal of Science Education*, 19(2), 193–208. <https://doi.org/10.1080/0950069970190205>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1995). *Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları yönetmeliği*. *Tebliğler Dergisi*, 58(2434), 597–628.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi (1–5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. MEB Yayınları.
- Mirzaoglu, V., & Akın, E. (2015). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirliği üzerine bir inceleme. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 167–176.
- Okur, A., & Arı, G. (2013). 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12(1), 202–226.
- Öksüz, H. İ. (2019). *Okunabilirliğin anlaşılabilirlik üzerindeki etkisinin farklı metin türlerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Öksüz, H. İ., & Keskin, H. K. (2022). A study on the impact of readability on comprehensibility. *International Journal of Progressive Education*, 18(1), 322–335. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2022.426.18>
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre Ankara merkez ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Gölge Ofset.

- Ratner, N. B., & Sih, C. C. (1987). Effects of gradual increases in sentence length and complexity on children's disfluency. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 52, 278–287.
- Rosenshine, B., & Meister, C. (1994). Reciprocal teaching: A review of the research. *Review of Educational Research*, 64(4), 479–530.
- Stevens, K. T., Stevens, K. C., & Stevens, W. P. (1992). Measuring the readability of business writing: The cloze procedure versus readability formulas. *The Journal of Business Communication*, 29(4), 367–382.
- Strong, R. W., Silver, H. F., Perini, M. J., & Tuculescu, G. M. (2002). The challenge of textbook reading. In *Reading for academic success* (pp. xx–xx). Corwin Press.
- Temur, T. (2002). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Tosunoğlu, M., & Özlük, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik ve ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 189, 219–230.
- Ulusoy, M. (2009). Boşluk tamamlama testinin okuma düzeyini ve okunabilirliği ölçmede kullanılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 105–126.
- Vygotsky, L. S. (1978). Interaction between learning and development. In *Mind in society* (pp. 79–91). Harvard University Press.
- Woodward, A., & Elliott, D. L. (1990). Textbook use and teacher professionalism. In D. L. Elliott & A. Woodward (Eds.), *Textbooks and schooling in the United States* (pp. 178–193). University of Chicago Press.
- Yalçın, H., & Yurdusever, A. (2018). *İlkokul Türkçe ders kitabı 1*. Semih Ofset / SEK Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime–cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87–101.